

Teorija uokviravanja u medijskom prikazu klimatskih promjena

Graberski, Manuela

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:121116>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij *Odnosi s javnošću*

TEORIJA UOKVIRIVANJA U MEDIJSKOM PRIKAZU
KLIMATSKIH PROMJENA

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij *Odnosi s javnošću*

TEORIJA UOKVIRIVANJA U MEDIJSKOM PRIKAZU
KLIMATSKIH PROMJENA

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Hrvoje Jakopović

Studentica: Manuela Graberski

Zagreb, 2024.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Teorija uokvirivanja u medijskom prikazu klimatskih promjena, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Hrvoju Jakopoviću, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Manuela Graberski

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Teorija uokvirivanja	2
2.1. Vrste okvira	2
3. Medijski diskurs i analiza okvira	4
3.1. Strukture medijskog diskursa	5
4. Klimatske promjene i teorija uokvirivanja	6
5. Analiza medijskog prikaza klimatskih promjena	8
5.1. Metodologija istraživanja	8
5.2. Klimatske promjene u medijima	10
5.2.1. <i>Jutarnji.hr</i>	10
5.2.2. <i>Index.hr</i>	15
5.2.3. <i>Vecernji.hr</i>	22
5.2.4. <i>Usporedba rezultata</i>	28
6. Zaključak	33
7. Literatura	34
8. Prilozi	36

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Proces medijskog diskursa_____	4
Slika 2: Požar u šumskim područjima Grčke_____	12
Slika 3: Polarni medvjed kao simbol utjecaja klimatskih promjena na životinje____	13
Slika 4: Ilustracija – glad djece uzrokovana klimatskim promjenama_____	15
Slika 5: Suša uzrokovana fenomenom El Niño_____	17
Slika 6: Šef Ryanaira pogođen tortom (od strane klimatskih prosvjednika)_____	20
Slika 7: Prikaz turista uz kartu koja pokazuje globalno zatopljenje_____	20
Slika 8: Osoba pogođena visokim temperaturama_____	22
Slika 9: Šumsko područje na Mediteranu zahvaćeno požarom_____	24
Slika 10: Prosvjed protiv rudarenja morskog dna_____	26
Slika 11: Rekordne temperature u Španjolskoj_____	28

POPIS TABLICA

Tablica 1: Prisutnost okvira u analiziranim člancima _____ 29

1. Uvod

Sa sve većim utjecajem kojeg klimatske promjene imaju na naše živote te na živote svih živih bića kao i na sam planet Zemlju tema klimatskih promjena postaje sve zastupljenija u medijima. Klimatske se promjene primarno percipiraju kao prijetnja - prijetnja našem okolišu, staništima i životinjama, prijetnja ekonomskom razvoju (posebno u segmentu poljoprivrede i turizma) te posljedično i prijetnja našem zdravlju.

Upravo će se kroz ta tri aspekta (okoliš, ekonomija i zdravlje) u ovom radu pokušati objasniti medijski prikaz klimatskih promjena. Kako su klimatske promjene opsežna i široka tema, nije neobično da se u njihovom medijskom prikazu koriste različiti aspekti kroz koje će se one prikazivati. Ti se aspekti nazivaju okvirima, a teorija koja ih opisuje jest teorija uokvirivanja. Teorija uokvirivanja uvodi koncept okvira, odnosno *framea*. Okvir je interpretacijska struktura, odnosno kognitivna struktura koja u svijesti svake osobe olakšava selekciju i obradu informacija (Kunczik, Zipfel, 2006:147). Svako prijašnje iskustvo sprema se i koristi kao okvir za interpretaciju kasnijih iskustva (Tomić, 2013:56). Okviri predstavljaju način na koji organiziramo i tumačimo naša životna iskustva te su neizbježan dio našeg svakodnevnog funkcioniranja (pomoću njih zapravo povezujemo različita iskustva na temelju određenih zajedničkih obilježja koja ta iskustva dijele te na taj način lakše i brže dolazimo do potrebnih informacija).

Za analizu medijskog prikaza klimatskih promjena u ovom su radu korištena tri internetska portala: Jutarnji.hr, Index.hr i Vecernji.hr, odnosno na njima objavljeni članci s oznakom klimatske promjene u razdoblju od 1. srpnja do 30. rujna 2023. godine. Analizom članaka uočena su tri prethodno spomenuta glavna okvira kroz koje se prikazuju klimatske promjene: okolišni/ekološki (klimatske promjene kao prijetnja okolišu i planetu Zemlji), ekonomski (klimatske promjene kao prijetnja ekonomskom razvoju, poziv na pozitivne promjene u budućnosti i održivi razvoj) te zdravstveni (klimatske promjene koje kao krajnju posljedicu imaju prijetnju našem zdravlju i zdravlju svih živih bića).

Cilj je ovog rada pokušati prikazati glavne okvire kroz koje su u medijima prikazane klimatske promjene te kako uokvirivanje klimatskih promjena utječe na promjenu našeg ponašanja u smislu poduzimanja pozitivnih koraka u budućnosti (potiču li uopće članci svojim sadržajem poduzimanje nekih konkretnih koraka za borbu protiv klimatskih promjena).

2. Teorija uokvirivanja

Framing, odnosno uokvirivanje ima svoje teorijske osnove u sociologiji, ali se proučava i u mnogim drugim znanstvenim područjima, kao što su npr. psihologija, antropologija, komunikologija i kognitivne znanosti.

Lakoff objašnjava da svi zapravo mislimo u okvirima (koji se ponekad zovu i sheme, a predstavljaju nesvjesne strukture u našem mozgu te uključuju semantičke uloge, odnose između tih uloga, ali i odnose prema drugim okvirima). Svo naše znanje koristi okvire i svaka je riječ definirana kroz okvire koje aktivira u mozgu, a s obzirom na to da su okviri organizirani u sustave, jedna riječ ne aktivira samo svoje definirajući okvir, već i dio sustava u kojem se nalazi (Lakoff, 2009: 4).

Uokvirivanje zapravo ističe određene dijelove stvarnosti, dok druge dijelove ignorira ili im umanjuje važnost, što se u kontekstu vijesti odnosi na njihovo strukturiranje, odnosno isticanje određenih aspekata događaja (Kunczik, Zipfel, 2006: 148). Za uokvirivanje vijesti najčešće se koriste razni vizualni materijali, ponavljanje riječi, odnosno izraza (sintagmi), ali npr. i izbor sugovornika.

Okvir djeluje tako da odabire i ističe jedna, a prikriva druga obilježja stvarnosti te na taj način daje dosljednu priču o problemima, njihovim uzrocima, moralnim implikacijama i rješenjima (Entman, 1996, prema Tomić, 2013: 56).

Okvir kao jedno od svojstava poruke, odnosno diskursa, definira značenje poruke na način da oblikuje zaključke koje osobe donose o poruci te zapravo reflektira mišljenja osobe koja je kreirala poruku (ta se osoba u literaturi naziva i *framer*) (Hallahan, 1999: 207).

2.1. Vrste okvira

Hallahan u svom članku *Seven Models of Framing: Implications for Public Relations* (1999) definira sedam vrsta, odnosno modela okvira koji su navedeni u nastavku:

1. Situacije (*framing of situations*) – ovaj model predstavlja uokvirivanje svakodnevnih situacija te je često korišten u organizacijama i kod pregovora. Najvažniji procesi unutar ovog modela su: *keying* (stavljanje u fokus određenih aspekata svakodnevnog života rekreiranjem prošlih interakcija), *anchoring* (ukorjenjivanje ideja u dubljim okvirima značenja) i *fabrication* (preoblikovanje određenih dimenzija iskustva kako bi bile istaknute unutar situacije ili interakcije).

2. Atributi (*framing of attributes*) – u ovom su modelu određene karakteristike (stvari i ljudi) istaknute, dok se druge ignoriraju te se na taj način informacije procesiraju kroz fokalne attribute. Često se koristi u marketingu kroz *picture framing* (uz sliku se nalazi i tekst koji ukazuje na određene attribute proizvoda koje želimo istaknuti). Osim u marketingu, atributi su važni i za isticanje pozitivnog ili negativnog okvira (npr. naglašava li se 60% uspješnosti ili 40% neuspješnosti).

3. Rizici (*framing of risky choices*) – ovaj model ne ocjenjuje samo attribute, već i predstavlja izbor između opcija kod kojih je prisutna određena razina rizika ili nesigurnosti. Ono što je zaključeno jest da su ljudi spremniji na veći rizik kad je izbor predstavljen kao mogućnost gubitka (za razliku od mogućnosti dobitka).

4. Postupci (*framing of actions*) – u kontekstu uvjeravanja vjerojatnost da će osoba postupiti kako bi ostvarila cilj određena je time jesu li alternative predstavljene pozitivno ili negativno. U tom kontekstu postoji *positive action framing* (fokus na pozitivan ishod) i *negative action framing* (fokus na izbjegavanje negativnog ishoda). Istraživanjima je zaključeno da veći utjecaj ima okvir koji ističe negativne posljedice postupka.

5. Pitanja (*framing of issues*) – ovaj model predstavlja pitanje interpretacije, odnosno kako različite strane objašnjavaju alternativnim terminima društvene probleme te se na taj način natječu za svoju preferiranu definiciju problema. Tri su glavna okvira: *diagnostic* (identificira događaj kao problematičan ili da ga je potrebno mijenjati), *prognostic* (predlaže rješenje za problem i naglašava što se treba napraviti) i *motivational* (predstavlja poziv na djelovanje).

6. Odgovornost (*framing of responsibility*) – unutar ovog model navodi se kako osobe imaju tendenciju pripisati uzroke događaja unutarnjim ili vanjskim faktorima te svoju ulogu u događaju predstavljaju na temelju slike o sebi na način da se maksimiziraju koristi, a minimizira krivnja. Uzroke događaja ljudi češće pripisuju osobnim postupcima nego općim problemima u društvu.

7. Vijest (*framing of news*) – mediji koriste poznate teme kako bi prenijeli informacije o događajima i okvire kako bi konstruirali stvarnost i dali značenje riječima i slikama. Unutar ovog modela vijesti su oblikovane kao *media packages*, odnosno sadrže središnju organizacijsku ideju i razne okvire koji podržavaju tu glavnu ideju. Razni su događaji organizirani u pakete koji se mogu interpretirati i koji imaju zajedničko značenje.

3. Medijski diskurs i analiza okvira

Pan i Kosicki u svom članku *Framing Analysis: An Approach to News Discourse* (1993) navode kako mediji imaju veliku ulogu u uokvirivanju društvenih pitanja, odnosno problema. Medijski diskurs je zapravo sociokognitivni proces koji uključuje izvore za vijesti, novinare, ali i publiku koja živi u prostoru zajedničke kulture i na osnovi definiranih društvenih uloga.

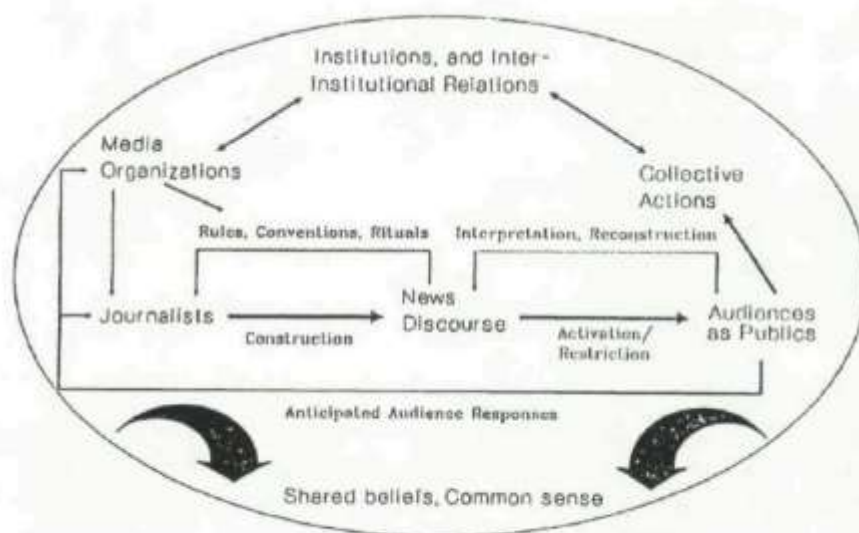

Figure 1. News media discourse process.

Slika 1: Proces medijskog diskursa (Pan, Kosicki, 1993)

Nadalje navode kako svaka priča, odnosno članak ima temu koja funkcionira kao središnja organizacijska ideja. Tema je zapravo ideja koja povezuje različite semantičke elemente priče (npr. opise događaja, citate izvora, pozadinske informacije i sl.) u jednu koherentnu cjelinu. Tema je u ovom kontekstu neraskidivo vezana uz značenje, odnosno ona predstavlja poveznicu između značenjskih elemenata i samog značenja koje iz njih nastaje. Strukturirani značenjski elementi stvaraju okvir kroz koji je interpretirana određena priča, odnosno usmjeravaju pažnju, ali i daju perspektivu publici. Značenjski su elementi strukturirani leksički izbori koji su konstruirani na temelju određenih zajedničkih pravila i konvencija. Oni služe i kao okviri jer su prepoznatljivi i na taj način mogu biti konceptualizirani u konkretne elemente diskursa te mogu biti manipulirani od strane novinara kako bi prenijeli određeno značenje. Pan i Kosicki (1993) definiraju četiri kategorije, odnosno strukture medijskog diskursa.

3.1. Strukture medijskog diskursa

Četiri kategorije medijskog diskursa predstavljaju četiri strukturalne dimenzije medijskog diskursa: sintaktičku strukturu, strukturu priče (scenarija), tematsku strukturu i retoričku strukturu.

1. Sintaktička struktura – u osnovi sintaktička struktura predstavlja stabilne uzorke organizacije riječi i fraza u rečenice, ali u medijskom diskursu je ona predstavljena obrnutom piramidom, odnosno sekvencijskom organizacijom strukturalnih elemenata (naslov, izvor, događaj, pozadina, zaključak). Zanimljivo je da i vrijednost značenja pojedinih elemenata predstavlja obrnutu piramidu – naslov je značenjski najistaknutiji u interpretaciji, odnosno aktivaciji određenih semantičkih koncepata te je stoga i najvažniji u uokvirivanju. Nakon njega po važnosti slijedi izvor jer on daje članku perspektivu prema kojoj interpretiramo događaj. Osim ovih elemenata, za sintaktičku je strukturu važna i objektivnost koja se u uokvirivanju koristi na tri načina: citiranje eksperata i konkretnih podataka (kako bi se dala empirijska vjerodostojnost), citiranje službenih izvora (kako bi se tekst povezao s autoritetima, odnosno prevladavajućim mišljenjem) i citiranje neprihvaćenog mišljenja (kako bi se marginalizirali određeni pogledi na temu).

2. Struktura priče (scenarija) – članci su često shvaćeni kao priče, odnosno imaju stabilan niz aktivnosti i komponenti (koje su zapravo strukturirane mentalne reprezentacije događaja). Scenarij članka se odnosi na šest pitanja (tko, što, kad, gdje, zašto i kako) koji ne trebaju biti prisutni u svakom članku, ali očekuje se da će ih novinar prikupiti. Takav scenarij omogućava shvaćanje članka kao neovisne jedinice jer sadrži cjelokupnu informaciju o događaju (s uvodom, zapletom i zaključkom, odnosno raspletom) koja odražava strukturu priče.

3. Tematska struktura – neke su vijesti fokusirane na jednu temu (pitanje ili problem) i izvještavaju o više događaja vezanih uz tu temu (za razliku od vijesti koja je usredotočena na jedan specifični događaj). Kao potpora hipotezi koja se iznosi opisani su događaji i citirani glavni izvori za tu temu. Glavni su elementi tematske strukture sažetak i tijelo članka. Sažetak je najčešće predstavljen kroz naslov, izvor ili zaključak članka, dok se u tijelu članka nalaze dokazi koji podupiru početnu hipotezu.

4. Retorička struktura – retorička struktura predstavlja stilističke izbore koje novinar izabire kako bi izazvao određeni efekt kod publike. Neke od retoričkih struktura su: metafore, primjeri,

krilatice, opisi, ali i slike. Novinari koriste retoričke strukture kako bi publika lakše vizualizirala događaj te kako bi naglasili određeni dio vijesti i pojačali živopisnost vijesti.

4. Klimatske promjene i teorija uokvirivanja

Mediji imaju važnu ulogu u oblikovanju stajališta o širokom rasponu tema¹, u to su uključene i klimatske promjene. S obzirom na to da je tema klimatskih promjena dosta raširena, pogotovo u posljednjih nekoliko godina, različita istraživanja donose različite rezultate vezano uz uokvirivanje klimatskih promjena u medijima.

Moernaut i Pauwels u svom članku *Framing Climate Change: A Multi-level Model* navode pet okvira: prirodni ciklusi (ciklusi čiji smo sastavni dio i mi kao živa bića; zbog našeg djelovanja priroda je u opasnosti te stoga trebamo razmisliti o tome kako djelujemo na svijet oko sebe), ekološka pravda (nejednaka raspodjela okolišnih koristi i tereta; dominantne grupe imaju veću odgovornost za ekološke probleme, ali su manje dominantne grupe u većoj opasnosti od klimatskih promjena jer su osjetljiviji na njih i imaju manje mehanizama za borbu), ekonomski izazovi (bogatstvo i ekonomski razvoj su pod prijetnjom zbog klimatskih promjena), ljudska prava (univerzalni principi na koje svi ljudi imaju pravo; klimatske promjene utječu na naša prava, ali i na naše blagostanje) i priroda nije do kraja razumljiva (ljudi bi trebali poštivati prirodu jer ju ni ne razumiju u potpunosti; klimatske su promjene prikazane primarno kao prirodna promjena) (2017: 9).

Stecula i Merkley u članku *Framing Climate Change: Economics, Ideology, and Uncertainty in American News Media Content From 1988 to 2014* navode tri okvira u koje svrstavaju članke koji tematiziraju klimatske promjene: ekonomski troškovi i koristi (fluktuacije u stanju ekonomije utječu na razinu zabrinutosti za okoliš – ako je ekonomija u lošem stanju, ljudi manje podupiru politike koje se bore protiv klimatskih promjena, a ako je ekonomska situacija bolja, ljudi su zabrinutiji zbog stanja okoliša), konzervativna ideologija i ideologija slobodnog tržišta (prikaz klimatskih promjena kroz leću konflikta između 'lijeve' i 'desne' ideologije – ideologije i uvjerenja utječu na naša stajališta prema klimatskim promjenama) i nesigurnost i rizik (okviri koji upozoravaju na opasnost klimatskih promjena mogu motivirati ljude na

¹ Posebno je zanimljiva uloga medija u oblikovanju stajališta o politici, kao npr. u prikazu uokvirivanja kod medijskog praćenja predsjedničke utrke između Milana Bandića i Ive Josipovića (Grbeša, Marijana (2012) Framing of the President: Newspaper Coverage of Milan Bandić and Ivo Josipović in the Presidential Elections in Croatia in 2010. *Politička misao* 49(5): 89-113).

promjenu; rizik nedjelovanja je velik, ali ljudi ga podcjenjuju jer je taj rizik kod klimatskih promjena na neki način udaljen i apstraktan) (2019: 3).

Dancygier se pak u svom članku *Multimodal media: Framing climate change* više oslanja na semantiku okvira koji prikazuju klimatske promjene te izdvaja dva primarna okvira: nužnost spašavanja planeta (ljudi imaju odgovornost za Zemlju jer smo od njenih zaštitnika postali oni koji ju svojim djelovanjem uništavaju te stoga imamo dužnost zaustaviti naše loše postupke i spriječiti katastrofu) i okvir pješčanog sata (vrijeme je predstavljeno kao resurs – kojeg imamo ili nemamo; ovaj okvir predstavlja proces, za razliku od prošlog koji predstavlja posljedice, te sugerira da imamo malo vremena za djelovanje). U oba su navedena okvira uočeni procesi važni za prikaz klimatskih promjena: metonimija koja predstavlja vizualno istaknuti element koji je zapravo okvir za interpretaciju (kao npr. prikaz polarnog medvjeda kao simbola globalnog zatopljenja zbog topljenja leda na njegovom staništu) i konceptualna integracija (*blending*) što je proces koji kombinira postojeće okvire u nove konceptualne konfiguracije s novim značenjem koje prije nije postojalo (npr. pojam ugljičnog otiska kao kombinacije ugljika s otiskom – što daje novo značenje ukupne emisije stakleničkih plinova koju stvara određene tvrtka, država, događaj i sl.) (2023: 3).

Iz mnoštva navedenih modela jasno je kako su klimatske promjene zastupljena tema kojoj se u medijima pristupa na različite načine. Lakoff navodi i problem do kojeg dolazi zbog raširenosti teme okoliša i taj proces naziva hipokognicijom (*hypocognition*). Naime, diskurs o okolišu nikad nije diskurs samo o okolišu, već neizbježno uključuje druga područja kao što su ekonomija, energija, poljoprivreda, sigurnost i sl. Zbog mnoštva područja koja se preklapaju dolazi do svojevrsnog paradoksa – nedostaju nam okviri koji prikazuju realnost situacije. (Lakoff, 2010: 13).

Izveštavanje o klimatskim promjenama je pod velikim utjecajem, s jedne strane znanstvenika i njihovih istraživanja, a s druge strane politike, raznih interesnih grupa i odnosa s javnošću (Jakopović, Skoko, 2015: 138).

Iz svega je vidljivo kako je uokvirivanje klimatskih promjena složen proces koji na različite načine naglašava uloge različitih pojedinaca u njegovu nastajanju, različite aspekte samih klimatskih promjena (npr. njihov utjecaj na ekonomiju, zdravlje, okoliš i sl.), ali je ujedno i pod jakim utjecajem različitih dionika koji žele promovirati svoje stajalište u medijskom prostoru.

5. Analiza medijskog prikaza klimatskih promjena

Klimatske promjene su tema koja posljednjih nekoliko godina postaje sve aktualnija u medijima jer je i njihov utjecaj na naš svakodnevni život sve veći. S obzirom na opseg utjecaja klimatskih promjena na naše živote i izvještavanje medija o klimatskim promjenama je usredotočeno na različite aspekte: uzroci klimatskih promjena, njihovi utjecaji te naponi za njihovo ublažavanje i s time povezane politike. Cilj je ovog istraživanja, odnosno analize prikazati različite okvire kroz koje su percipirane klimatske promjene te kako takvo uokvirivanje klimatskih promjena utječe na promjenu našeg ponašanja (npr. u smislu poduzimanja pozitivnih koraka u budućnosti). Za potrebe analize odabrana su tri Hrvatska informativna portala: Jutarnji.hr, Index.hr i Vecernji.hr.

5.1. Metodologija istraživanja

Istraživanje je provedeno analizom sadržaja članaka na prethodno navedenim portalima u razdoblju od srpnja do rujna 2023. godine (od 1. srpnja do 30. rujna 2023. godine). Navedeno razdoblje je odabrano za analizu zbog većeg broja članaka na temu klimatskih promjena u tom razdoblju zbog visokih ljetnih temperatura i posljedično više članaka o globalnom zatopljenju, odnosno klimatskim promjenama.

Analizirano je ukupno 12 članaka objavljenih na portalu Jutarnji.hr, 100 članaka objavljenih na portalu Index.hr i 61 članak objavljen na portalu Vecernji.hr, sveukupno 173 članka. Portal Vecernji.hr odabran je zbog jednostavnosti pretraživanja, odnosno dohvaćanja podataka, dok je portal Jutarnji.hr odabran kako bi se prikazala možebitna razlika u medijskom prikazu klimatskih promjena na različitim portalima. Portal Index.hr je odabran jer je pretraživanjem ključnih pojmova utvrđeno kako sadrži najviše članaka s ključnim pojmom '*klimatske promjene*' te stoga pruža najširi uvid u analiziranu tematiku. Ujedno je portal Index.hr na prvom mjestu najčitanijih *online* portala u Hrvatskoj prema podacima Instituta Reuters za 2023. godinu. Svi analizirani portali se prema Reutersu nalaze među 10 najčitanijih portala u Hrvatskoj u 2023. godini (Reuters, 2023).

Za analizu su odabrani članci s oznakom klimatske promjene na navedenim portalima. Uzorak je neprobabilistički i namjeran², odnosno kontroliran je odabirom članaka koji sadrže samo ključnu riječ (oznaku) klimatske promjene. Na sličan način funkcionira i *press clipping*,

² Kratak prikaz vrsta uzoraka nalazi se u završnom radu Mihaljević, Mario (2022) Uzorci i njihova primjena.

odnosno selekcija članaka na određenu temu kako bi se ona izdvojila iz mnoštva drugih članaka³.

Istraživačka su pitanja: Jesu li klimatske promjene uvijek prikazane kao prijetnja ili postoje i članci u kojima se umanjuje njihov utjecaj?, Kada su klimatske promjene prikazane kao prijetnja, kroz koje se glavne okvire one promatraju, odnosno čemu su sve prijetnja klimatske promjene?, Je li medijski prikaz klimatskih promjena pozitivno usmjeren, odnosno potiče li na pozitivne promjene u budućnosti?

Polazište istraživanja bilo je uočavanje ponavljanja izraza unutar članaka koji se odnose na prikaz klimatskih promjena (kao i njihov slikovni prikaz, odnosno fotografije koje prate članke). Analizom ponavljanja izraza uočeno je kako su klimatske promjene većinom prikazane kao prijetnja Zemlji (okolišu), zdravlju te ekonomiji. Na temelju analiziranih ponavljanja zaključeno je kako su prisutni mehanizmi uokvirivanja jer se određeni termini ponavljaju kroz članke u svim portalima (npr. termin 'vruća kada' za Zemlju) te su i fotografije koje prate članke slične tematike (npr. osobe izmučene vrućinom).

Nakon prve faze istraživanja (utvrđivanje postojanja okvira i njihovo definiranje), u drugoj se fazi pratila njihova učestalost, odnosno pojavljivanje u člancima na različitim portalima. Prisutnost okvira analizirana je ovisno o tome sadrže li članci termine (i fotografije) koji se odnose na tri glavne kategorije: klimatske promjene kao prijetnja okolišu, zdravlju i ekonomiji.

Prisutnost okolišnog okvira bilježena je ovisno o tome sadrži li članak termine koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju okolišu (npr. rekordne temperature, otapanje leda, toplinski valovi). Osim termina u članku, promatrani su i naslovi i fotografije članka koje podržavaju navedeni analizirani okvir (npr. prikaz polarnog medvjeda kao simbola utjecaja klimatskih promjena na okoliš).

Indikatorima zdravstvenog okvira bilježeni su termini koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju ljudskom zdravlju (npr. nastanak bolesti, gladi, pogođenost ljudi visokim temperaturama) te fotografije koje prikazuju osobe pogođene klimatskim promjenama (najčešće ekstremnim temperaturama).

Posljednji okvir, ekonomski, promatran je kroz termine koji klimatske promjene prikazuju kao prijetnju ekonomiji (npr. negativan utjecaj klimatskih promjena na proizvodnju hrane i samim

³ Sličnom je metodom analizirana i tema medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj (Slijepčević, Marija i Fligić, Sanja (2017) Analiza medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj i interpretacijski okviri (*framing*). *Suvremene teme* 9(1): 31-48).

time i na ekonomiju). Kod ovog je okvira uočeno često isticanje uloge političara u naporima za suzbijanje posljedica klimatskih promjena.

5.2. Klimatske promjene u medijima

Klimatske su promjene postale sve učestalija tema u medijima posljednjih nekoliko godina zbog njihovog sve većeg utjecaja na naše živote (primarno kroz povećanje prosječne temperature na Zemlji). Jakopović i Skoko navode da mediji o klimatskim promjenama izvještavaju pod utjecajem znanstvenika i njihovih istraživanja, vlasnika medijskih kuća, političara, stručnjaka za odnose s javnošću te drugih interesnih skupina te, s obzirom na tako velik broj uključenih sudionika, ne iznenađuje i velik broj okvira kroz koje se prikazuju klimatske promjene (Jakopović, Skoko, 2015: 134).

Kroz analizu medijskog prikaza klimatskih promjena u ovom istraživanju uočena su tri glavna okvira: zdravstveni (klimatske promjene kao prijetnja ljudskom zdravlju), okolišni/ekološki (klimatske promjene i njihov loš utjecaj na planet Zemlju i sva živa bića) te ekonomski (utjecaj klimatskih promjena na ekonomiju, kao i isticanje pozitivnih ekonomskih učinaka koji nastaju korištenjem obnovljivih izvora energije, a koji ujedno i usporavaju klimatske promjene). Tako prikazani okviri imaju različite utjecaje na naš svakodnevni život, npr. poticanje na smanjenje zagađenja, podrška političkim kandidatima čija je politika usmjerena očuvanju okoliša i slično (Stecula, Merkley, 2019: 2).

U nastavku će biti prikazana analiza članaka sa svakog od tri izabrana portala pojedinačno te na kraju i usporedba rezultata.

5.2.1. *Jutarnji.hr*

Na portalu Jutarnji.hr je u razdoblju od 1. srpnja do 30. rujna 2023. godine pronađeno 12 članaka s oznakom klimatske promjene koji su korišteni za analizu njihovog medijskog prikaza kroz teoriju uokvirivanja.

Pregledom članaka je uočeno da prevladavaju teme klimatskih promjena kao općenite prijetnje, odnosno klimatske su promjene prikazane kao loš utjecaj na planet Zemlju i sva živa bića. Ta tema odgovara ranije spomenutom okolišnom/ekološkom okviru. Osim prikaza klimatskih

promjena kao prijetnje okolišu i živim bićima, zastupljena je i tema lošeg utjecaja klimatskih promjena na ekonomiju (primarno turizam) što predstavlja ekonomski okvir prikaza klimatskih promjena. U nekoliko se članaka klimatske promjene razmatra i kao prijetnju ljudskom zdravlju – zdravstveni okvir.

Ono što je zajedničko analiziranim člancima je prikaz klimatskih promjena kao prijetnje različitim aspektima ljudskog života (klimatske su promjene prijetnja našem okolišu, zdravlju, ali i ekonomiji).

U polovici analiziranih članaka klimatske su promjene prikazane kao prijetnja okolišu, odnosno planetu Zemlji i njenim stanovnicima. Takav je prikaz potkrepljen često korištenim izrazima koji se ponavljaju unutar različitih članaka: toplinski rekordi, toplinski valovi, emisije stakleničkih plinova, smrtonosne temperature, razorni požari, paklene vrućine, katastrofalne poplave, globalno zatopljenje, ekstremni vremenski uvjeti, vruća kada (vruća kada je izraz koji se ponavlja u nekoliko članaka na različitim portalima kako bi se opisala sve veća temperatura mora i oceana uzrokovana globalnim zatopljenjem). Iz prethodnih je primjera vidljivo da se za prikaz klimatskih promjena koriste što 'jači' izrazi (ekstremno, rekordi, paklene, smrtonosne i sl.). Korištenjem takvih izraza klimatske se promjene prikazuju kao nešto opasno (prijetnja), ali i nešto protiv čega je potrebno čim prije početi djelovati (ukazuje se na hitnost i neposrednost opasnosti koju nam donose klimatske promjene). Ono što je zajedničko tim člancima je kombinacija znanstvenog prikaza klimatskih promjena (npr. iznose se točni podaci o porastu globalne temperature) i poticanje na djelovanje kako bi se u budućnosti smanjio utjecaj klimatskih promjena. Ono što se također ističe kod okolišnog/ekološkog okvira je utjecaj čovjeka na pojavu klimatskih promjena. U jednom se članku navodi sljedeći citat glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, Antónija Guterresa: „U svakoj od zemalja koje smo analizirali, osobito na južnoj hemisferi gdje je najhladnije doba godine, primijetili smo temperature koje bi se teško dogodile, čak ne bi bile moguće, bez klimatskih promjena koje je izazvao čovjek“, rekao je. Uloga klimatskih promjena bila je tri do četiri puta snažnija u toplinskim valovima u najmanje razvijenim zemljama i malim otočnim nacijama nego u zemljama skupine G20, koje su daleko bogatije, rekao je. Neke zemlje "snose veću odgovornost za klimatske promjene i zagađenje koji potiču vrućinu koju svi u ovom trenutku podnosimo", upozorio je.“ (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/zakljucak-novog-istraganja-klimatske-promjene-poticu-toplinske-valove-15372488>). Ono što je vidljivo iz prethodnog citata je i uloga političara u prenošenju informacija o važnosti našeg djelovanja kako bi se u budućnosti smanjio utjecaj klimatskih promjena.

Okolišni/ekološki okvir je vidljiv ne samo u sadržaju članaka, već i u vizualnoj reprezentaciji (ono što zapravo prvo i vidimo kad otvorimo članak). Najčešće su to prikazi ljudi pogođenih vremenskim nepogodama (npr. požari). Cilj je i slikom prikazati prijetnju koju donose klimatske promjene (slika često ima i veći utjecaj jer je odmah vidljivo o čemu se radi i na neki je način izravno prikazano ono što je u članku, često i na prilično znanstveni način, objašnjeno).

Slika 2: Požar u šumskim područjima Grčke (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/strasni-ekstremi-i-na-drugim-kontinentima-pogledajte-sto-se-dogada-na-floridi-a-tek-cile-15359349>)

Osim lošeg utjecaja na ljude, klimatske su promjene u ovom okviru prikazane i kao prijetnja životinjama (i njihovim staništima, odnosno načinu života). Klimatske promjene utječu na razmnožavanje životinja, njihova staništa postaju sve toplija te su zbog toga sve češće migracije i umiranja životinja. Kao čest vizualni prikaz u člancima koji prikazuju utjecaj klimatskih promjena pojavljuje se polarni medvjed (koji je zbog klimatskih staništa postao posebno ugrožen te je na neki način postao i simbol klimatskih promjena).

Slika 3: Polarni medvjed kao simbol utjecaja klimatskih promjena na životinje (<https://www.jutarnji.hr/vaumijau/aktualno/klimatske-promjene-poticu-toplinske-valove-koji-ugrozavaju-ljude-ali-i-zivotinje-15372477>)

Sljedeći okvir koji je uočen analizom je ekonomski okvir (klimatske promjene kao prijetnja ekonomiji, primarno turizmu). Ovaj je okvir i najzastupljeniji na portalu Jutarnji.hr, nalazi se u 8 od 12 članaka (u nekim člancima je u kombinaciji s okolišnim/ekološkim okvirom). Ono što je za ovaj okvir važno je prikaz klimatskih promjena kao prijetnje ekonomiji (ekonomskom razvoju), ali i poticanje na pozitivne promjene u budućnosti (isticanjem potrebe za što bržim djelovanjem). U ovom je okviru najzastupljeniji utjecaj političara koji svojim istupima potiču na djelovanje: "Vodit ćemo računa o tome da klimatske promjene, koje su možda najveća prijetnja našem načinu života, postanu dio svih politika, zbog toga smo i osnovali Vijeće za održivi razvoj, da što više osvijestimo problem klimatskih promjena", rekao je premijer na Bundeku, koji je obišao nakon sjednice Vlade. (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/klimatske-promjene-najveca-su-prijetnja-nasem-nacinu-zivota-treba-sto-vise-osvijestiti-taj-problem-15357490>). Za razliku od prethodnoga (okolišnog) okvira, ono što se u ovom okviru ističe je korištenje izraza održivi (npr. održivi razvoj, održivi turizam i sl.) – u kontekstu klimatskih promjena je to posebno važno jer se potiče na djelovanje kako bi i buduće generacije imale iste uvjete kao mi i kako ih ne bismo dodatno ugrožavali svojim utjecajem na okoliš. Osim utjecaja klimatskih promjena na poljoprivredu, odnosno proizvodnju hrane, u ekonomskom je okviru važan utjecaj klimatskih promjena na turizam (što je tema koja prevladava na portalu Jutarnji.hr). Već je iz naslova članaka vidljiv utjecaj koji klimatske promjene imaju na turizam: „Udruga Eko Brezna: ‘Turizam je posebno ugrožen. Jedan dan je +40, a drugi led!’“, „Srpanj će biti najtopliji mjesec

u povijesti: ‘Klimatske promjene su zastrašujuće. A to je tek početak‘, „Otkriveno kojim će zemljama zbog promjene klime turizam cvjetati, a kojima propadati: Evo kako stoji Hrvatska!“. Osim što se upozorava na loš utjecaj klimatskih promjena (globalnog zatopljenja) na turizam, u ovim se člancima i potiče na pozitivne promjene, npr.: „Brojne su mjere prilagodbe koje su istaknuli u zaključku projekta. Od integriranja prilagodbe klimatskim promjenama u strateške turističke dokumente na lokalnim i regionalnim razinama, preko jačanja kompetencija i znanja svih dionika u turizmu, njihove edukacije, usmjeravanja prema strateškim dokumentima, edukacije o klimatskim promjenama kod učenika, studenata, predstavnika medija..., prilagođavanja infrastrukture klimatskim promjenama, korištenja biomase za energetske potrebe, korištenja alternativnih goriva za prometna vozila...“ (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/srpanj-ce-biti-najtopliji-mjesec-u-povijesti-klimatske-promjene-su-zastrasujuce-a-to-je-tek-pocetak-15359643>). Cilj je ovih članaka ne samo upozoriti na prijetnju koju predstavljaju klimatske promjene, već i potaknuti na djelovanje te educirati ljude o postojanju održivog turizma.

Ono što se u ovom okviru ističe je i prikaz nejednakosti, odnosno različitog utjecaja koji klimatske promjene imaju na različito razvijene zemlje. Kao što je vidljivo u prije spomenutom citatu glavnog tajnika UN-a: „Uloga klimatskih promjena bila je tri do četiri puta snažnija u toplinskim valovima u najmanje razvijenim zemljama i malim otočnim nacijama nego u zemljama skupine G20, koje su daleko bogatije“ (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/zakljucak-novog-istrazivanja-klimatske-promjene-poticu-toplinske-valove-15372488>).

Prikaz nejednakosti zemalja u njihovom odnosu prema klimatskim promjenama izravno je povezan s posljednjim uočenim okvirom – zdravstvenim (klimatske promjene i njihov utjecaj kao prijetnja ljudskom zdravlju). Naime, u člancima je objašnjeno kako su manje razvijene zemlje u većoj opasnosti od klimatskih promjena, a te promjene imaju negativan utjecaj na zdravlje ljudi. Posebno je to izraženo u subsaharskoj Africi – sve je manje pitke vode, djeca gladuju i žive u uvjetima ekstremnog siromaštva, sve veće emisije stakleničkih plinova imaju sve veći negativan utjecaj na zdravlje, a manje razvijene zemlje imaju manje resursa za borbu protiv klimatskih promjena.

Na fotografijama uz članke je vidljiv prikaz patnje ljudi (i fotografijama se, kao i kod okolišnog okvira želi potaknuti na djelovanje i suosjećanje).

Slika 4: Ilustracija – glad djece uzrokovana klimatskim promjenama (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/covid-klimatske-promjene-gospodarski-sokovi-vise-od-300-milijuna-djece-zivi-u-ekstremnom-siromastvu-15374154>)

Ovaj je okvir najmanje zastupljen u analiziranim člancima s portala Jutarnji.hr – pojavljuje se u 2 od 12 članaka. Ondje gdje se navedeni okvir pojavljuje, u kombinaciji je s okolišnim ili ekonomskim okvirom (jer klimatske promjene za krajnju posljedicu imaju utjecaj na zdravlje, što kroz njihov loš utjecaj na okoliš i posljedično na proizvodnju hrane, što kroz njihov utjecaj na ekonomiju i resurse koje pojedina zemlja posjeduje, što se posebno negativno održava na manje razvijene zemlje).

Analiza članaka s portala Jutarnji.hr pokazala je da su najzastupljeniji okviri kroz koje su prikazane klimatske promjene ekonomski i okolišni/ekološki, a zdravstveni je okvir nešto slabije zastupljen. Često se u člancima kombiniraju dva okvira (jer su zapravo svi utjecaji koje klimatske promjene donose međusobno povezani).

5.2.2 *Index.hr*

Pretraživanjem portala Index.hr pomoću oznake klimatske promjene pronađeno je 100 članaka u razdoblju od 1. srpnja do 30. rujna 2023. godine koji su korišteni za analizu unutar teorije uokvirivanja.

U većini je analiziranih članaka najzastupljeniji okvir bio onaj okolišni/ekološki (što ne iznenađuje jer je on i najopćenitiji te obuhvaća najviše tema), a često se u člancima kombinirao

i s druga dva uočena okvira (ekonomski i zdravstveni). U 75 od ukupno 100 članaka je dominirao okolišni/ekološki okvir (često u kombinaciji s druga dva okvira).

Kao i na portalu Jutarnji.hr, i u ovim je člancima okolišni okvir predstavljen kroz mnoštvo tema i izraza koji upozoravaju na stanje u kojem se planet Zemlja nalazi te potiču na naše djelovanje kako bi se klimatske promjene usporile i smanjile. Korištenjem izraza koji se ponavljaju u više članaka ukazuje se na hitnost i opasnost situacije u kojoj se nalazimo: svjetski temperaturni rekordi, ekstremne temperature, najtopliji lipanj ikad, fatalni ishodi, materijalne štete, egzistencijalna prijetnja, klimatski slom, klimatski kaos. Pristup temi kod ovog okvira je često znanstven, u smislu iznošenja podataka o promjenama temperature, topljenju leda i sl.: „Što se tiče konkretno Hrvatske, rezultati DHMZ-a navedeni u “Osmom nacionalnom izvješću Republike Hrvatske prema okvirnoj konvenciji Ujedinjenih Naroda o promjeni klime (UNFCCC)” pokazuju kako je u Hrvatskoj od druge polovine 20. stoljeća prisutno kontinuirano zatopljenje. “Ta dodatna vlaga je u produljenim toplim razdobljima izvor za razvoj nestabilnosti i veće količine oborine. U uvjetima dodatnog globalnog zagrijavanja možemo očekivati češće oluje”, naveli su. Trenutne srednje projekcije za kraj 21. stoljeća iznose okvirno tri stupnja, što će dovesti do porasta količine vodene pare dostupne za ekstremne oborinske događaje i preko 20 posto, dodali su.“ ([https://www.index.hr/vijesti/clanak/meteorolozi-nedavne-oluje-posljedica-su-intenzivnog-toplinskog-vala-bit-ce-ih-jos/2483556.aspx](https://www.index.hr/vijesti/clanak/meteorolozi-<u>nedavne-oluje-posljedica-su-intenzivnog-toplinskog-vala-bit-ce-ih-jos/2483556.aspx</u>)). Često se uz znanstveni pristup kombinira (najčešće unutar istog članka) poziv, odnosno poticaj na djelovanje koji je obilježen nešto drugačijim ('opuštenijim') stilom: „Znanstvenik NASA-e izjavio je da će ovo ljeto biti najhladnije do kraja naših života. "Većina ljudi još uvijek ne zna u kakvoj su opasnosti", objavio je Peter Kalmus na Twitteru. "Ovo će biti najhladnije ljeto do kraja vaših života i to ne bi trebalo biti samo meme - trebalo bi biti zapravo zastrašujuće", kaže.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/nasain-znanstvenik-ovo-ce-bit-najhladnije-ljeto-do-kraja-vaseg-zivota/2480555.aspx>)

Ono što je ključno za okolišni okvir jest naglašavanje uloge čovjeka u stvaranju i ubrzavanju klimatskih promjena (čak i kod nekih promjena koje nam nisu toliko poznate i uočljive, kao što je npr. u članku o promjeni boja oceana koja je zapravo odraz promjena u stanju ekosustava): „Ovo nisu masivne promjene koje uništavaju ekosustav, one mogu biti suptilne“, rekao je Cael. "Ali ovo nam daje dodatni dokaz da ljudska aktivnost vjerojatno utječe na velike dijelove globalne biosfere na način koji nismo mogli razumjeti.““ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/nasain-znanstvenik-ovo-ce-bit-najhladnije-ljeto-do-kraja-vaseg-zivota/2480555.aspx>). Zajedničko je svim člancima unutar okolišnog/ekološkog

okvira naglašavanje ozbiljnosti situacije što se postiže korištenjem izraza kao što su npr. ekstremne temperature, klimatski slom, vruća kada (često se koriste ovakve i slične metafore koje približavaju, odnosno vizualiziraju stanje u kojem se nalazimo). Svojom tematikom ovi članci pokazuju da su pod snažnim utjecajem znanstvenika (gotovo u svakom članku nalazi se citat nekog od znanstvenika koji se bavi klimatskim promjenama) te im je cilj poučiti javnost o aktualnim problemima, ali na neki način i probuditi odgovornost u ljudima kako bi ih potaknuli na djelovanje.

Ono što je vidljivo jest da se unutar okolišnog/ekološkog okvira koriste izrazi koji ukazuju na ozbiljnost situacije u kojoj se nalazi planet Zemlja, ali i izrazi koji potiču na djelovanje (ukazujući na to da je čovjek najodgovorniji za klimatske promjene koje se događaju i da bi svatko od nas trebao promijeniti svoje ponašanje u cilju smanjenja našeg štetnog utjecaja na okoliš). Opasnost situacije u kojoj se nalazimo ilustrirana je i slikama koje se pojavljuju uz članke. Najčešće su to slike prirodnih katastrofa izazvanih klimatskim promjenama (kao i slike ljudi pogođenih tim katastrofama).

Slika 5: Suša uzrokovana fenomenom El Niño (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/vratio-se-el-nino/2476929.aspx>)

Nakon okolišnog/ekološkog okvira koji je dominantan u prikazu klimatskih promjena, na portalu Index.hr sljedeći je najzastupljeniji okvir ekonomski (utjecaj klimatskih promjena na ekonomiju, poticanje na korištenje obnovljivih izvora energije, ali i važnost uloge političara u

poticanju na djelovanje). Od 100 članaka s oznakom klimatske promjene u 44 je bio prisutan ekonomski okvir (negdje kao dominantan, a negdje u kombinaciji s druga dva okvira).

Ekonomski je okvir primarno usmjeren na turizam, odnosno na posljedice koje klimatske promjene donose turizmu i njihov loš utjecaj: „Toplinski val je ovdje spektakularan. Ako se ovako nastavi, ova odredišta za odmor dugoročno neće imati budućnost. Klimatske promjene uništavaju južnu Europu i jedna se era bliži kraju“, objavio je Lauterbach na Twitteru uz kartu njemačke klimatske inicijative Helmholtz.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/njemacki-ministar-talijanski-turizam-ce-propasti-zbog-klimatskih-promjena/2481244.aspx>).

Što se tiče poljoprivrede, zanimljivo je primijetiti da se ona u člancima spominje većinom u negativnom kontekstu (poljoprivreda, odnosno ljudski utjecaj negativno utječu na klimatske promjene, a ne obrnuto, kao što je to npr. kod turizma): „Više od 99.9% znanstvenih studija slaže se da su ljudske aktivnosti odgovorne za globalne klimatske promjene. Njihov glavni uzrok je sagorijevanje fosilnih goriva kao što su nafta, ugljen i prirodni plin, uslijed čega se u atmosferu ispuštaju staklenički plinovi. No njima pridonose i druge ljudske aktivnosti kao što su poljoprivreda i krčenje šuma.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/ovo-je-godina-u-kojoj-su-svi-mogli-shvatiti-da-su-klimatske-promjene-stvarne/2487823.aspx>). Zanimljiv je i članak o utjecaju uzgoja goveda na klimatske promjene koji, usprkos njegovu naslovu („Novi Zeland odgodio uvođenje poreza na podrigivanje krava i ovaca“), progovara o ozbiljnom problemu s kojim se suočavaju na Novom Zelandu: „Gotovo polovica ukupnih emisija stakleničkih plinova dolazi iz poljoprivrede, uglavnom u obliku metana, kratkoročno mnogo snažnijeg plina od ugljičnog dioksida.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/novi-zeland-odgodio-uvodjenje-poreza-na-podrigivanje-krava-i-ovaca/2489183.aspx>).

U člancima u kojima je dominantan ekonomski okvir vidljiv je utjecaj politike – političari u svojim govorima pozivaju na djelovanje kako bi se smanjio negativan utjecaj klimatskih promjena: „Glavni tajnik UN-a Antonio Guterres upozorio je danas da je ovisnost čovječanstva o fosilnim gorivima "otvorila vrata pakla", otvarajući summit o klimatskim ambicijama u sjedištu UN-a u New Yorku, bez SAD-a i Kine., "Budućnost nije ispisana: na vama je, liderima, da je ispišete", rekao je. "Još uvijek možemo izgraditi svijet s čistim zrakom, zelenim poslovima i čistom i pristupačnom energijom za sve", rekao je.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/sef-una-covjecanstvo-je-zbog-klimatske-krize-na-vratima-pakla/2497062.aspx>). Osim političara, zanimljivo je primijetiti da se u nekoliko članaka pojavljuje i apel pape Franje za pozitivnim promjenama: „To je hitna stvar, hitan

izazov, ne može se odgoditi, a tiče se svih. Čuvajmo svoj zajednički dom", dodao je Sveti Otac. Franjo je pozvao svijet da što prije odustane o fosilnih goriva, a kao temelj svojega pontifikata postavio je zaštitu okoliša. U svojoj enciklici Laudato Si (Hvaljen budi) iz 2015. napisao je kako primjećuje da planet "sve više počinje izgledati poput goleme hrpe smeća"
<https://www.index.hr/vijesti/clanak/papa-svjetskim-vodjama-morate-se-jace-boriti-protiv-klimatskih-promjena/2481888.aspx>). Ovaj primjer ukazuje na raširenost tematike o klimatskim promjenama i njenu uključenost u različite sfere života (stoga ne iznenađuje prisutnost različitih okvira u medijskom prikazu klimatskih promjena).

Za razliku od portala Jutarnji.hr gdje su članci unutar ekonomskog okvira bili primarno orijentirani prema turizmu i poljoprivredi, na Index.hr pojavljuju se i članci koji tematiziraju klimatske aktiviste i njihova nastojanja da se smanji utjecaj klimatskih promjena: „Ekološki aktivisti iz pokreta Fridays for Future su iznova od vlade zatražili uvođenje mjera, posebice u prometnom sektoru, koje bi pozitivno utjecale na zaustavljanje klimatskih promjena. U te mjere spadaju ograničenje brzine na njemačkim autocestama na 120 km na sat i dodatna ulaganja u javni gradski prijevoz i infrastrukturu za bicikliste.“
<https://www.index.hr/vijesti/clanak/ekoloski-aktivisti-optuzili-njemacku-vladu-zbog-povrede-zakona-o-zastiti-klime/2480299.aspx>).

Ono što je zajedničko za oba portala jest isticanje nejednakosti unutar ekonomskog okvira, odnosno različitog utjecaja kojeg zemlje imaju na razvoj klimatskih promjena: „Baza podataka o emisijama Europske komisije za globalna istraživanja atmosfere (EDGAR) pokazuje da su afričke nacije najmanje krive za nakupljanje stakleničkih plinova u atmosferi, dok SAD i Kina od 1970. ispuštaju najviše ugljičnog dioksida, 270.6 gigatona i 253 gigatona.“
<https://www.index.hr/vijesti/clanak/predsjednik-summita-o-klimi-svijet-gubi-utrku-s-klimatskim-promjenama/2492895.aspx>).

Vizualno je ekonomski okvir predstavljen najčešće kroz fotografije ekoloških aktivista (prosvjednika) i njihovih prosvjeda (često su to nešto oštrije istupi, npr. gađanje tortom šefa Ryanaira).

Slika 6: Šef Ryanaira pogođen tortom (od strane klimatskih prosvjednika) (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-sefu-ryanaira-dvije-klimatske-prosvjednice-nabile-tortu-u-glavu/2493573.aspx>)

Osim prosvjednika, odnosno ekoloških aktivista, često su prikazani primjeri (masovnog) turizma jer je to jedan od sektora najpogođenijih klimatskim promjenama. Uz fotografije turista često se kombinira i znanstveni prikaz globalnog zatopljenja kako bi se ukazalo na nužnost djelovanja i promjena.

Slika 7: Prikaz turista uz kartu koja pokazuje globalno zatopljenje (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/studija-otkrila-koje-ce-zemlje-zbog-klime-biti-turisticke-gubitnice-a-koje-dobitnice/2491165.aspx>)

Posljednji je okvir (ujedno i najmanje zastupljen) zdravstveni (prikazuje utjecaj koji klimatske promjene imaju na zdravlje. Taj je okvir prisutan u 9 od ukupno 100 analiziranih članaka.

Unutar zdravstvenog okvira dominantna je tema upozoravanje na posljedice koje klimatske promjene donose našem zdravlju (ali i zdravlju cijelog ekosustava). Te posljedice nisu toliko vidljive (kao npr. otapanje ledenjaka ili porast globalne temperature) te ih ponekad ni ne povezujemo odmah s klimatskim promjenama, ali kroz vrijeme je uočen njihov loš utjecaj: „Visoke temperature, promjene vremenskih obrazaca, porast peludi i drugih alergena, kao i šumski požari, oluje s prašinom i promet temeljen na fosilnim gorivima, pogoršavaju postojeća respiratorna stanja ili mogu stvoriti nova. Djeca su više pogođena klimatskim promjenama i onečišćenjem zraka jer su im pluća još u razvoju, dišu brže i udišu dva do tri puta više zraka od odraslih dok više vremena provode vani.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/klimatske-promjene-mogle-bi-pogorsati-stanje-s-respiratornim-bolestima/2492519.aspx>). Osim utjecaja koje klimatske promjene imaju na naše zdravlje dugoročno, neki su utjecaji jasno vidljivi i vrlo ih je lako povezati s klimatskim promjenama. Takvi članci najčešće upozoravaju na opasnost od toplinskih valova i na nužnost zaštite: „S obzirom na to da klimatske promjene prouzročene ljudskim djelovanjem povećavaju i temperature, toplinski valovi postaju sve češći i intenzivniji. Ekstremno visoke ljetne temperature mogu biti pogubne jer nerijetko izazovu toplinski udar ili pogoršaju postojeće kardiovaskularne i respiratorne bolesti, pri čemu su starije osobe među najranjivijima.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/studija-prosle-godine-od-toplinskih-valova-umrlo-vise-od-60000-europljana/2478422.aspx>). Kao i u prethodnim okvirima česti su slikoviti prikazi opasnosti koje donose klimatske promjene (što za cilj ima približiti tematiku javnosti i na jednostavniji način objasniti ozbiljnost situacije): „Vaš automobil može biti kao pećnica - doslovno. Zato smo odlučili ispeći kolačiće!", Prije nego što su se kolačići ispekli, u automobil je stavljen termometar. Uređaj se rastopio. Kako biste spriječili bolesti povezane s vrućinom, osoblje parka Zion preporučuje provjeru prognoze prije posjeta parku, nošenje kreme za sunčanje, izbjegavanje velikih napora i održavanje hidratacije.“ (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-u-sadu-je-toliko-vruce-da-su-cuvari-parka-ispekli-kekse-u-parkiranom-autu/2483584.aspx>).

Često se zdravstveni okvir kombinira s ekonomskim, i to najčešće u smislu uvođenja novih inicijativa za npr. promjenom radnog vremena ljeti (što izravno utječe i na ekonomiju): „Po vrućini bismo se trebali orijentirati radnim metodama južnih zemalja: rano ustajanje, produktivan rad ujutro i siesta u podne je koncept koji bismo trebali usvojiti u ljetnim mjesecima", rekao je šef savezne udruge liječnika u njemačkom javnom zdravstvu (BVOeGD)

Johannes Niessen za Redaktionsnetzwerk Deutschland.“

(<https://www.index.hr/vijesti/clanak/njemacki-ministar-zdravstva-predlaze-siestu-tijekom-vrucih-dana/2480591.aspx>).

Vizualno je zdravstveni okvir najčešće prikazan fotografijama osoba pogođenih visokim temperaturama.

Slika 8: Osoba pogođena visokim temperaturama (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-ateni-se-za-par-dana-ocekuje-45-stupnjeva-sindikati-traze-neradni-dan/2478615.aspx>)

Kao i na portalu Jutarnji.hr i ovdje je najzastupljeniji okvir onaj okolišni, slijedi ga ekonomski, a najmanje je zastupljen zdravstveni okvir. S obzirom na to da je okolišni/ekološki okvir i najopćenitiji (obuhvaća najširu tematiku – utjecaj klimatskih promjena na okoliš i planet Zemlju), on je ujedno i najzastupljeniji i često je u kombinaciji s drugim okvirima (jer su svi okviri zapravo povezani uzročno-posljedičnim vezama, klimatske promjene svojim djelovanjem utječu na okoliš što za posljedicu ima promjene u različitim aspektima naših života kao što su npr. ekonomija i zdravlje).

5.2.3. *Vecernji.hr*

Pretraživanjem oznake klimatske promjene na portalu Vecernji.hr u razdoblju od 1. srpnja do 30. rujna 2023. godine pronađen je ukupno 61 članak.

Od ukupnog broja članaka na navedenom portalu u njih 54 najdominantniji okvir bio je onaj okolišni/ekološki, odnosno okvir koji prikazuje negativan utjecaj klimatskih promjena na planet Zemlju.

Kao i na prethodno analiziranim portalima, i na ovom je portalu okolišni okvir predstavljen kroz izraze koji se provlače kroz gotovo sve članke: emisije stakleničkih plinova, fosilna goriva, pozitivan trend temperature, ekstremni vremenski uvjeti, promjene bez presedana, toplinski val, čudljivost klime, globalno zatopljenje i sl. Korištenjem takvih izraza i njihovim čestim ponavljanjem ukazuje se na ozbiljnost situacije u kojoj se nalazimo, ali su često takvi izrazi u osnovi dio znanstvenoga diskursa (koji je zapravo zajednički diskurs člancima okolišnog okvira): „Globalno zatopljenje najčešće predočujemo preko porasta srednje globalne temperature, no puno se toga mijenja u klimatskom sustavu Zemlje – promijenio se i režim oborina, smanjile su se snježne oborine, otapa se led i snijeg, gubimo glečere, arktički led se povlači, ekstremno visoke temperature bilježe se i na Antarktici, more se sve više zagrijava, a samim time šire se i različite bolesti te nam u mora dolaze neke nove, invazivne vrste koje nisu uobičajene za ta područja, imamo i pojave raznih vektorskih bolesti, kao što su, primjerice, one koje prenose komarci... Klima se mijenja, a s time se mijenjaju i životni uvjeti na Zemlji.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/jedini-nacin-kako-mozemo-opstati-jest-da-svi-osvijestimo-svoj-utjecaj-na-okolis-1712192>). S druge pak strane, osim članaka koji sa znanstvene strane objašnjavaju utjecaj klimatskih promjena, u dosta članaka nalaze se i primjeri drugačijeg diskursa, onog koji je jednostavniji i prilagođeniji prosječnom čitatelju, a čiji je cilj na jednostavan i slikovit način prikazati opasnost situacije: „Argument u prilog spuštanja do nule je neoboriv. Ako ne prestanemo u atmosferu ispuštati nove plinove, temperatura će i dalje rasti. Evo vam jedna vrlo korisna analogija: klima je poput kade koja se polako puni vodom. Čak ako dotok vode i smanjimo tako da jedva curi, kada će se na kraju ipak jednom napuniti i voda će se početi izljevati po podu. To je katastrofa koju moramo spriječiti.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/bill-gates-o-klimatskim-promjenama-pise-radikalno-ali-uz-potrebnu-dozu-optimizma-1725886>). Cilj je ovakvih članaka prenijeti poruku o važnosti što bržeg djelovanja kako bi se spriječio (ili ublažio) najgori scenarij. Ono što ovaj članak također pokazuje jest uključenost različitih aktera u diskurs o klimatskim promjenama (citat iz članka je citat iz govora Billa Gatesa) što ukazuje na raširenost problematike i nužnost djelovanja svih ljudi (jer su klimatske promjene nešto što se tiče svih živih bića).

Osim članaka koji opisuju utjecaj klimatskih promjena na okoliš, u nekoliko se članaka (često su to promotivni članci) izravno poziva na priključenje različitim akcijama koje za cilj imaju borbu protiv klimatskih promjena: „Samo jednim klikom i vi možete biti zaslužni za jedno novo stablo. Borba protiv klimatskih promjena i zaštita okoliša nikada nisu bili važniji. Postanite dio promjene i pomozite nam učiniti našu zemlju ljepšom i zelenijom. Pozovite

prijatelje, obitelj, kolege i susjede jer i mali koraci čine veliku razliku. Postanite dio promjena kako bi naša Zemlja bila barem malo čišća, ljepša i zelenija!“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/budi-i-ti-dio-rezolucije-zemlja-prvi-dan-akciji-se-prikljucilo-2000-ljudi-1696230>).

Fotografije uz članke su slične na svim analiziranim portalima – prikazuju utjecaj klimatskih promjena na okoliš (često su to fotografije prirodnih katastrofa koje su postale sve učestalije zbog klimatskih promjena).

Slika 9: Šumsko područje na Mediteranu zahvaćeno požarom (<https://www.vecernji.hr/vijesti/mediteran-u-plamenu-oluje-i-tornada-prozivljavamo-najslozenije-dane-posljednjih-desetljeća-1698162>)

Nakon okolišnog okvira sljedeći je okvir po zastupljenosti ekonomski. Ekonomski se okvir nalazi u 14 od ukupno 61 članka, najčešće u kombinaciji s okolišnim okvirom. Ekonomski okvir kao i na drugim portalima i ovdje prikazuje klimatske promjene kao prijetnju ekonomiji (primarno turizmu). Osim kao prijetnja turizmu, klimatske su promjene često prikazane kao prijetnja poljoprivredi, odnosno proizvodnji hrane: „Dostatnost hrane, dostupnost namirnica, opskrba, teme su kojih smo postali sve svjesniji s pandemijom koronavirusa, zatim ratom u Ukrajini te sve većom ugroženosti planeta klimatskim promjenama. Sigurnost opskrbe hranom Svjetska banka definira kao stanje u kojem “svi ljudi u svakom trenutku imaju fizički i ekonomski pristup dostatnim količinama sigurne i nutricionistički bogate hrane koja ispunjava njihove prehrambene potrebe i ukuse za zdrav i aktivan život.” Prijetnje toj potrebi posljednjih

su godina sve učestalije, pa se sve češće piše i govori o potencijalnim nestašicama određenih namirnica,“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/prijeti-nestastica-ovih-pet-namirnica-su-ugrozene-jedna-bi-mogla-posebno-zabrinuti-1707673>).

Uz prikaz klimatskih promjena kao prijetećih različitim sektorima ekonomije, ističu se i članci koji govore o prosvjedima klimatskih aktivista protiv politika zemalja koje ne poduzimaju dovoljno u borbi protiv klimatskih promjena. Istaknut je slučaj tužbe skupine mladih protiv 32 zemlje: „Podnositelji zahtjeva tvrde da klimatske promjene ugrožavaju njihova prava, uključujući pravo na život, te fizičko i mentalno blagostanje. Jedan od šestorice, 15-godišnji Andre Oliveira, kaže da je njihov cilj prisiliti vlade da "učine ono što su obećale da će učiniti", 'Bez hitne akcije za smanjenje emisija stakleničkih plinova, mjesto u kojem živim uskoro će postati nepodnošljiva peć', kaže drugi drugi podnositelj zahtjeva, 20-godišnji Martim Agostinho.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/slucaj-bez-presedana-skupina-mladih-tuzila-32-zemlje-medu-njima-i-hrvatsku-1712318>). Ovaj članak također pokazuje sve veću uključenost mladih u borbu protiv klimatskih promjena (u nekoliko se članaka spominje i poznata mlada aktivistica Greta Thunberg⁴) što je još jedan dokaz o sve većoj raširenosti diskursa o potrebi djelovanja protiv klimatskih promjena. Osim toga, pokazuje se svjesnost (koja ponajprije kreće od mladih) o ozbiljnosti situacije u kojoj se nalazimo i koja zahtijeva angažiranost različitih strana društva (ponajprije politike, odnosno političara koji imaju moć za pokretanje promjena).

U ekonomskom okviru važan je i koncept obnovljivih izvora energije kao načina kojim možemo smanjiti negativan utjecaj čovjeka na okoliš i usporiti klimatske promjene. Međutim, diskurs oko upotrebe obnovljivih izvora energije nije uvijek jednoglasan (u smislu njihovog pozitivnog utjecaja na okoliš), što pokazuje i članak u kojem se preispituje opasnost koju vjetroelektrane donose morskom ekosustavu: „Europska komisija nije do sada dovoljno uzimala u obzir utjecaj na okoliš, upozoravaju revizori, naglasivši da bi instalacija novih vjetroelektrana na moru „mogla biti štetna po morski okoliš, kako na površini, tako i u podmorju“. Ubrzana instalacija vjetroelektrana na moru u Europskoj uniji otvara "zelenu dilemu" budući da je zaštita klime možda u sukobu s očuvanjem prirode, upozorio je Revizorski sud EU-a (ECA).“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/zelena-dilema-u-eu-obnovljivi-izvori-energije-na-moru-ne-smiju-skoditi-drustvu-ni-okolisu-1710426>). Vidljivo je da je tema

⁴ Uokvirivanje u medijskom prikazu aktivistice Grete Thunberg prikazano je u članku Murray, Sofia (2020) Framing a climate crisis A descriptive framing analysis of how Greta Thunberg inspired the masses to take to the streets.

ekonomije, odnosno njene uloge u borbi protiv klimatskih promjena dosta kompleksna i ne postoji jednoznačan odgovor na probleme i izazove koje donose klimatske promjene.

Vizualno je ovaj okvir najčešće praćen fotografijama prosvjeda protiv klimatskih promjena (primarno onih koje izaziva čovjek svojim negativnim djelovanjem, npr. pretjeranim rudarenjem morskog dna što za posljedicu ima ometanje migracija tuna i mnoge druge negativne učinke).

Slika 10: Prosvjed protiv rudarenja morskog dna (<https://www.vecernji.hr/vijesti/uz-klimatske-promjene-veliku-opasnost-za-tune-predstavlja-rudarenje-u-dubokom-moru-1694328>)

Posljednji i najmanje zastupljeni okvir je zdravstveni (negativan utjecaj koji klimatske promjene imaju na naše zdravlje). Od ukupno 61 analiziranog članka u njih 9 se pojavljuje taj okvir (najčešće u kombinaciji s nekim drugim okvirom – primarno okolišnim jer se klimatske promjene negativno odražavaju na naš okoliš što za posljedicu ima i negativan utjecaj na naše zdravlje).

Posebno se naglašava opasnost koju donosi globalno zatopljenje (kao izravna posljedica klimatskih promjena), odnosno sve više temperature, posebno ljeti: „S obzirom na to da klimatske promjene prouzročene ljudskim djelovanjem povećavaju i temperature, toplinski valovi postaju sve češći i intenzivniji. Ekstremno visoke ljetne temperature mogu biti pogubne jer nerijetko izazovu toplinski udar ili pogoršaju postojeće kardiovaskularne i respiratorne bolesti, pri čemu su starije osobe među najranjivijima.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/rezultati-novog-istrazivanja-od-toplinskih-valova-u-2022->

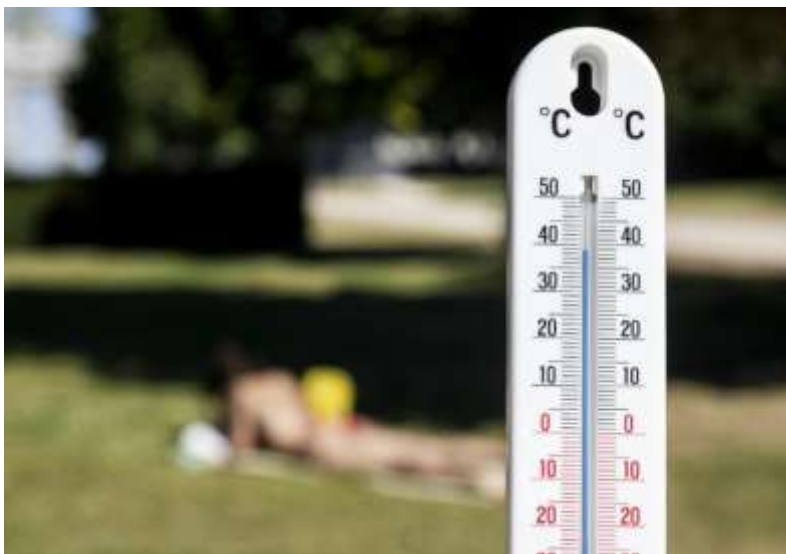
[vjerojatno-umrla-61-000-europljana-1694204](#)). Cilj je upozoriti na opasnosti koje donosi globalno zatopljenje i što više smanjiti negativan utjecaj koji klimatske promjene imaju na naše zdravlje. Također, u člancima se često iznose podaci o povećanju broja umrlih osoba kako bi se ukazalo na potrebu za što bržim djelovanjem protiv klimatskih promjena: „Prema informacijama portala njemačkog javnog servisa ARD, „Ljeto 2022. je bilo najtoplije koje je ikada zabilježeno u Europi". Uslijed posljedica izazvanih velikim vrućinama u Europi umrlo je oko 60.000 ljudi više nego u prosjeku godišnje. U medijima je stanje prikazano kao kritično, i sve su češći naslovi poput onog koji je povodom spomenutog plana objavio Berliner Zeitung: "Njemačkoj na ljeto prijeti smrt od vrućine“.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/znanstvenici-zabrinuti-njemackoj-na-ljeto-prijeti-smrt-od-vrucine-1694347>).

Klimatske promjene i na druge načine utječu na zdravlje ljudi, npr. širenjem bolesti koje su prije bile ograničene na samo jedan dio svijeta: „Bolest se širi preko krpelja, uzrokuje je nairovirus i prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO) ima stopu smrtnosti između 10 i 40 posto. James Wood, voditelj veterinarskog odjela na Sveučilištu Cambridge, rekao je da bi CCHF mogao pronaći put do Velike Britanije uz pomoć krpelja. Postoji bojazan da se bolest ubrzano širi potpomognuta klimatskim promjenama. Najistaknutiji simptomi virusa su glavobolje, visoka temperatura, bolovi u leđima i zglobovima, bolovi u trbuhu i povraćanje. Često se pojavljuju i crvene oči, rumenilo lica, crveno grlo i crvene mrlje tzv. petehije, na nepcu.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/prenose-ga-krpelji-novi-smrtonosni-virus-hara-europom-razvio-se-s-klimatskim-promjenama-1694000>).

Osim što klimatske promjene svojim negativnim utjecajem donose posljedice koje utječu na naše zdravlje, klimatske promjene na isti način utječu na 'zdravlje' planeta Zemlje. Zemlja je u medijskom prikazu klimatskih promjena često personificirana (npr. crteži na kojima je Zemlja prikazana kao osoba koja pati), ali posebno je to istaknuto u zdravstvenom okviru u kojem se Zemlja shvaća kao pacijent, a svi negativni utjecaji klimatskih promjena su simptomi koje Zemlja proživljava: „Sa sigurnošću znamo da čovječanstvo može uspijevati pod uvjetima kakve smo imali posljednjih 10.000 godina - no ne znamo je li to istina i u slučaju velikih, dramatičnih promjena, a ljudski utjecaj na Zemljine sustave i dalje se povećava" istaknula je profesorica Katherine Richardson sa Sveučilišta u Kopenhagenu koja je bila na čelu istraživanja. Usporedila je naš planet s pacijentom koji boluje od visokog krvnog tlaka. "To ne znači da je srčani udar zagarantiran, no znatno povećava rizik" kazala je.“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/istrazivaci-usporedili-zemlju-s-pacijentom-s-visokim-tlakom-srcani-udar-nije-zagarantiran-ali-1709295>).

Unutar zdravstvenog okvira primarna je tema negativan utjecaj klimatskih promjena na zdravlje ljudi (najčešće kroz globalno zatopljenje), ali u nekoliko se članaka pojavljuje i personifikacija, odnosno prikazivanje negativnih utjecaja klimatskih promjena na Zemlju i okoliš kao da se to odnosi na osobe koje doživljavaju različite zdravstvene simptome. Primjera je mnoštvo, osim prethodno navedenog u kojem se Zemlja prikazuje kao pacijent koji boluje od visokog tlaka, sličan je i primjer: „Njemačkoj na ljeto prijete smrt od vrućine“ (<https://www.vecernji.hr/vijesti/znanstvenici-zabrinuti-njemackoj-na-ljeto-prijeti-smrt-od-vrucine-1694347>) u kojem cijela država zapravo predstavlja njene stanovnike i na slikovit način prikazuje negativan utjecaj klimatskih promjena na 'zdravlje' okoliša, a samim time i na zdravlje ljudi koji ga nastanjuju.

Vizualno su ovi članci popraćeni fotografijama koje zorno prikazuju opasnost situacije u kojoj se Zemlja i njeni stanovnici nalaze (s obzirom na to da se opasnosti po zdravlje najčešće povezuju s visokim temperaturama, takvi su prikazi najučestaliji).

Slika 11: Rekordne temperature u Španjolskoj (<https://www.vecernji.hr/vijesti/toplinski-val-u-spanjolskoj-rekordne-temperature-prijete-zivotima-i-okolisu-1694896>)

5.2.4. Usporedba rezultata

Ukupno su analizirana 173 članka s portala Index.hr, Jutarnji.hr i Vecernji.hr, u razdoblju između 1. srpnja i 30. rujna 2023. godine. Analizirani su članci s oznakom klimatske promjene. Analizom članaka pronađena su tri glavna okvira kojima su u navedenim medijima prikazane klimatske promjene: okolišni/ekološki (utjecaj klimatskih promjena na okoliš), ekonomski

(utjecaj klimatskih promjena na ekonomiju i gospodarstvo) i zdravstveni (utjecaj klimatskih promjena na zdravlje).

Od ukupnog broja članaka, u velikom broju prevladava okolišni/ekološki okvir. Okolišni se okvir pojavljuje u 135 analiziranih članaka. U nekim je člancima taj okvir jedini prisutan, ali se u mnogim člancima pojavljuje u kombinaciji s nekim od druga dva navedena okvira. Okolišni je okvir ujedno i najopćenitiji jer klimatske promjene predstavlja kao prijetnju okolišu, na znanstveni način prikazuje tu temu, ali ujedno i poziva na što brže djelovanje u borbi protiv klimatskih promjena.

Nakon okolišnog okvira, sljedeći je po zastupljenosti ekonomski okvir koji se pojavljuje u 66 analiziranih članaka. Navedeni se okvir većinom pojavljuje u kombinaciji s nekim od druga dva okvira. Ekonomski okvir predstavlja klimatske promjene kao prijetnju ekonomiji i gospodarstvu (ponajprije turizmu i poljoprivredi), ali i ukazuje na mogućnosti rješenja problema klimatskih promjena (u smislu održivog gospodarstva i obnovljivih izvora energije, ali i poziva na udruženo djelovanje politika u borbi protiv klimatskih promjena).

Najmanje zastupljeni okvir je zdravstveni okvir koji se pojavljuje u 18 analiziranih članaka, gotovo uvijek u kombinaciji s jednim od druga dva okvira. Zdravstveni okvir predstavlja klimatske promjene kao prijetnju našem zdravlju, ponajprije kroz opasnosti od visokih temperatura koje donosi globalno zatopljenje.

	OKOLIŠNI OKVIR	EKONOMSKI OKVIR	ZDRAVSTVENI OKVIR
Jutarnji.hr	6	8	2
Index.hr	75	44	9
Vecernji.hr	54	14	7
Ukupno	135	66	18

Tablica 1: Prisutnost okvira u analiziranim člancima

Ono što je vidljivo iz analiziranih članaka jest da su u svima klimatske promjene prikazane kao prijetnja (okolišu, ekonomiji/gospodarstvu i zdravlju); nije pronađen članak u kojem se umanjuje njihova opasnost u svim navedenim aspektima naših života. Kod okolišnog okvira prevladava znanstveni opis prijetnji (povećanje temperature, topljenje leda, emisije stakleničkih plinova, egzaktni podaci o promjenama temperature i razine mora, vremenski

fenomeni i sl.), ali se i upozorava na ozbiljnost i hitnost situacije u kojoj se nalazimo te se poziva na što brže djelovanje. Isticanjem znanstvenih podataka i citiranjem znanstvenika koji se bave problemima klimatskih promjena se također želi osvijestiti nužnost našega djelovanja (pozivanjem na točne podatke koje iznose autoriteti iz navedenoga područja). Za ekonomski je okvir, osim opisa klimatskih promjena kao prijetnji ekonomiji i gospodarstvu, važno i spominjanje održive ekonomije i obnovljivih izvora energije (što ponovno predstavlja konkretan poziv na djelovanje protiv klimatskih promjena). Zdravstveni okvir, iako najmanje zastupljen, opisuje klimatske promjene kao prijetnju našem zdravlju što u posljednje vrijeme postaje sve izraženiji problem (posebno zbog globalnog zatopljenja).

Ranije spomenute sintaktičke strukture kao dio analize okvira unutar medijskog diskursa održavaju obrnutu piramidu, odnosno naslov članka kao njegov najistaknutiji dio zorno prikazuje temu, ali i izaziva određene semantički povezane koncepte u umu čitatelja. Neki od primjera takvih naslova su: Morski led na Antarktici se drastično smanjio. "Zvone zvona za uzburu", Što nas čeka u budućnosti? DHMZ: Hrvatska se zagrijava brže od ostatka svijeta, U srpnju pao niz temperaturnih rekorda: "Oni imaju strašne posljedice", Zbog klimatskih promjena mogli bi se pojačati simptomi plućnih bolesti. Vidljivo je da svaki od ovih naslova jasno predočava temu samoga članka te često i u samom naslovu nalazimo citat (što je također važan dio sintaktičke strukture okvira – citatom se članku daje vjerodostojnost te se njime iznose empirijski podaci, kao i točnost i činjeničnost podataka). Posebno je to važno za temu kao što su klimatske promjene jer se ona primarno oslanja na znanost, odnosno provedena istraživanja, a rezultati tih istraživanja nas upozoravaju na ozbiljnost situacije i pozivaju nas na djelovanje.

Zanimljive su i retoričke strukture koje se pojavljuju u analizi navedenih okvira. Ranije su već spomenute metafore kao važna retorička struktura koja kod čitatelja izaziva veću reakciju od iznošenja znanstvenih podataka (jer na zoran način prikazuje navedeni koncept, ali i bliža je čitatelju jer uspoređuje nešto što je možda njemu nepoznato s nekim poznatim pojmom). Unutar teme o klimatskim promjenama mnogobrojni su primjeri takvih metafora: vruća kada (za povećanje temperature u morima i oceanima), rat protiv okoliša, svijet gubi utrku s klimatskim promjenama, klimatski slom, buđenje antarktičkog diva (za ubrzano topljenje leda na Antarktici i posljedice koje to nosi Zemlji), klimatske promjene – novi neprijatelj, borba protiv klimatskih promjena i sl. Ono što je uočljivo kod metafora jest da prevladavaju one koje naše trenutno stanje s klimatskim promjenama prikazuju kao borbu, odnosno rat (na taj način se pojačava njihova važnost, ali i važnost našega djelovanja – klimatske promjene kao realan i

opasan neprijatelj protiv kojega se moramo boriti). Osim metafore, česte su i krilatice (*catchphrases*) kojima se poziva na djelovanje u borbi protiv klimatskih promjena, kao npr. zvone zvona za uzunu, ekstremno vrijeme postaje novo normalno, točka bez povratka, spasimo naš planet i sl. Cilj je svih retoričkih struktura, a posebno krilatica na neki način uvjeriti publiku u poruku koju vijest šalje i što efikasnije prenijeti željenu poruku. Uz metafore i krilatice u člancima se često pojavljuje i metonimija kao retorička struktura koja jedan element predstavlja, odnosno interpretira kao njegov cijeli okvir, npr. Njemačkoj na ljeto prijeti smrt od vrućine (u kojem Njemačka zapravo znali svi njeni stanovnici). Još jedan važan element retoričkih struktura su i fotografije koje se nalaze uz članke koje na izravan način prikazuju utjecaj koji klimatske promjene imaju na naš okoliš i na naše živote (kao što je prikazano na fotografijama koje prate članke u prethodnoj analizi).

Prema Hallahanovim modelima okvira (1999) u prikazu klimatskih promjena prevladavaju okviri postupaka (*actions*) te okviri problema/pitanja (*issues*). Okviri postupaka prvenstveno su predstavljeni kao negativni, odnosno prikazuju negativne posljedice koje naši postupci imaju. Takav negativan prikaz ima i veću moć djelovanja, odnosno uvjeravanja, za razliku od prikaza pozitivnih posljedica koje nam naše ponašanje može donijeti. U prikazu klimatskih promjena dominiraju prikazi negativnih posljedica, odnosno načina izbjegavanja negativnih posljedica (počevši od negativnih posljedica koje klimatske promjene imaju na naš okoliš pa sve do negativnog utjecaja na ekonomiju i na kraju i na naše zdravlje).

Osim okvira postupaka, za prikaz klimatskih promjena važan je i okvir problema/pitanja (jer klimatske promjene u svojoj srži zapravo i predstavljaju problem današnjeg društva). Unutar tog glavnog okvira ističu se tri procesa: dijagnostički, prognostički i motivacijski. Sva tri procesa pojavljuju se u medijskom prikazu klimatskih promjena. Dijagnostički je okvir onaj koji identificira određenu situaciju ili aspekt života kao problematičan (identificiranje klimatskih promjena kao jednog od najvećih problema današnjeg društva, opis situacije u kojoj se nalazimo, znanstveni prikaz problema). Prognostički okvir predlaže rješenje za predstavljeni problem (npr. u kontekstu klimatskih promjena uporaba obnovljivih izvora energije, uvođenje koncepta održivosti, smanjenje našeg negativnog utjecaja na Zemlju i sl.), dok motivacijski okvir predstavlja poziv na akciju i objašnjava zašto bismo trebali djelovati (npr. pozivi klimatskih aktivista na prosvjede i njihovi apeli političarima, poziv znanstvenika na borbu protiv klimatskih promjena, opis ozbiljnosti i hitnosti situacije u kojoj se nalazimo).

Ono što je zajedničko medijskom prikazu klimatskih promjena jest njihovo predstavljanje kao opasnosti, odnosno prijetnje (različitim aspektima našeg života), ali i poziv na djelovanje u borbi protiv negativnih posljedica koje nam one donose.

6. Zaključak

Klimatske promjene se kao tema, posebno u posljednje vrijeme, sve češće pojavljuju u medijima. S obzirom na to da tema klimatskih promjena obuhvaća različite aspekte naših života (kao što su npr. okoliš, ekonomija, gospodarstvo, zdravlje) i njihov je medijski prikaz raznolik, odnosno predstavljen je kroz različite aspekte. Ti su aspekti zapravo okviri, odnosno načini kako interpretiramo određene događaje (i probleme) i povezujemo ih s našim postojećim znanjem o tom događaju (i problemu). Analizom članaka s oznakom klimatske promjene s odabranih internetskih portala u medijskom prikazu klimatskih promjena uočena su tri glavna okvira: okolišni, ekonomski i zdravstveni (od kojih je okolišni najopćenitiji te ujedno i najzastupljeniji).

Zajedničko je svim okvirima da klimatske promjene prikazuju kao prijetnju te da upozoravaju na ozbiljnost situacije u kojoj se nalazimo i pozivaju na djelovanje u borbi protiv klimatskih promjena. To se postiže isticanjem negativnih posljedica koje izazivaju klimatske promjene (što ima veću moć uvjeravanja na publiku za razliku od isticanja pozitivnih posljedica promjene našeg ponašanja). Cilj je svih okvira da prikažu ozbiljnost situacije u kojoj se nalazimo te da potaknu na djelovanje. Isticanjem negativnih posljedica kao i opisom trenutne situacije zapravo se želi postići pozitivan cilj, odnosno potaknuti na pozitivne promjene u budućnosti (kako bi se što više smanjio negativan utjecaj klimatskih promjena).

Upotrebom različitih retoričkih i sintaktičkih struktura unutar medijskog diskursa svi su članci povezani u zajedničku temu (problem) klimatskih promjena koja za cilj ima ne samo prikaz situacije, već i poziv na djelovanje. Vidljivo je da se samim pojavljivanjem te teme u medijima prepoznaje njena važnost, ali ostaje činjenica da klimatske promjene predstavljaju globalnu prijetnju za koju još nismo pronašli adekvatno rješenje.

7. Literatura

Dancygier, Barbara (2023) Multimodal media: Framing climate change. *Sage Journals* 25(2): 220-326. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614456231154724> Pristupljeno 21. svibnja 2024.

Dasandi, Niheer, Graham, Hilary, Hudson, David, Jankin, Slava, van Heerde Hudson, Jennifer i Watts, Nick (2022) Positive, global, and health or environment framing bolsters public support for climate policies. *Communications Earth & Environment* 3. <https://www.nature.com/articles/s43247-022-00571-x> Pristupljeno 20. svibnja 2024.

Grbeša, Marijana (2012) Framing of the President: Newspaper Coverage of Milan Bandić and Ivo Josipović in the Presidential Elections in Croatia in 2010. *Politička misao* 49(5): 89-113. <https://hrcak.srce.hr/file/146494> Pristupljeno 20. svibnja 2024.

Hallahan, Kirk, Seven Models of Framing: Implications for Public Relations. *Journal of Public Relations Research* 11(3): 205-242. <https://sites.pitt.edu/~mitnick/BPweb/HallahanSevenModelsFramingJPubRelRes.pdf> Pristupljeno 20. svibnja 2024.

Jakopović, Hrvoje, Skoko, Božo (2015) Implementing Framing in Public Relations: Reporting on Climate Change as an Example. *Communication Management Forum 2015 Reconciling the Traditional nad Contemporary: The New Integrated Communication*. https://www.researchgate.net/publication/320490410_Implementing_Framing_in_Public_Relati_Reporting_on_Climate_Change_as_an_Example Pristupljeno 20. svibnja 2024.

Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid (2006) Uvod u znanost o medijima i komunikologiju. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/04582.pdf> Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Lakoff, George (2004) Don't Think of an Elephant!: Know Your Values and Frame the Debate--The Essential Guide for Progressives

Lakoff, George (2010) Why It Matters How We Frame the Environment. *Environmental Communication* 4(1): 70-81. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17524030903529749> Pristupljeno 20. svibnja 2024.

Lakoff, George i Johnson, Mark (1980) *Metaphors We Live By*: The University of Chicago Press

- Mihaljević, Mario (2022) Uzorci i njihova primjena (Završni rad) <https://repositorij.efos.hr/islandora/object/efos%3A5186/datastream/PDF/view> Pristupljeno 20. lipnja 2024.
- Moernaut, Renée, Mast, Jelle i Pauwels, Luc (2017) Framing Climate Change: A Multi-level Model. *Handbook of Climate Change Communication* 1: 215-271. https://www.researchgate.net/publication/322145947_Framing_Climate_Change_A_Multi-level_Model Pristupljeno 21. svibnja 2024.
- Murray, Sofia (2020) Framing a climate crisis A descriptive framing analysis of how Greta Thunberg inspired the masses to take to the streets. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1386491/FULLTEXT01.pdf> Pristupljeno 21. svibnja 2024.
- Pan, Zhongdan, Kosicki, Gerald (1993) Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication* 10(1): 55-75. https://www.researchgate.net/publication/248988086_Framing_Analysis_An_Approach_to_News_Discourse Pristupljeno 20. svibnja 2024.
- Reuters Institute (2023) <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/croatia> Pristupljeno 30. rujna 2024.
- Slijepčević, Marija i Fligić, Sanja (2017) Analiza medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj i interpretacijski okviri (*framing*). *Suvremene teme* 9(1): 31-48. <https://hrcak.srce.hr/file/300008> Pristupljeno 20. svibnja 2024.
- Stecula, Dominic i Merkley, Eric (2019) Framing Climate Change: Economics, Ideology, and Uncertainty in American News Media Content From 1988 to 2014. *Frontiers in Communication* 4. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2019.00006/full> Pristupljeno 21. svibnja 2024.
- Tomić, Zoran (2013) Teorije i modeli odnosa s javnošću: Synopsis d.o.o.

8. Prilozi

Matrica istraživanja

Na kojem je portalu članak objavljen?

1. Jutarnji.hr

2. Index.hr

3. Vecernji.hr

Sadrži li članak ključnu riječ 'klimatske promjene'?

1. Da

2. Ne

Jesu li klimatske promjene u članku prikazane kao prijetnja, odnosno opasnost?

1. Da

2. Ne

Spominju li se u članku (ili naslovu članka) izrazi koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju okolišu/planetu Zemlji (npr. otapanje leda, ekstremni vremenski uvjeti, zagrijavanje Zemlje, toplinski rekordi)?

1. Da

2. Ne

Jesu li u člancima koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju okolišu prisutne i fotografije koje prikazuju tu tematiku (npr. ledenjaci, životinje kao simboli utjecaja klimatskih promjena, prikazi vremenske prognoze)?

1. Da

2. Ne

Spominju li se u članku (ili naslovu članka) izrazi koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju zdravlju (npr. bolesti uzrokovane ekstremnim vrućinama, toplinski udari, iscrpljenost)?

1. Da

2. Ne

Jesu li u člancima koji klimatske promjene prikazuju kao prijetnju zdravlju prisutne i fotografije koje prikazuju tu tematiku (npr. osobe pogođene visokim temperaturama, osobe koje traže hlad)?

1. Da

2. Ne

Spominju li se u članku (ili naslovu članka) izrazi koji klimatske promjene opisuju kao prijetnju ekonomiji, odnosno gospodarstvu (npr. gubici u turizmu zbog visokih temperatura, utjecaj na poljoprivredu)?

1. Da

2. Ne

Jesu li u člancima koji klimatske promjene prikazuju kao prijetnju ekonomiji prisutne i fotografije koje prikazuju tu tematiku (npr. opustošena polja, prikaz poznatih turističkih odredišta pogođenih klimatskim promjenama)?

1. Da

2. Ne

Sažetak

Klimatske su promjene tema koja zbog njihovog velikog utjecaja na naše živote i na planet Zemlju u posljednje vrijeme zauzima sve više medijskog prostora. Zbog raširenosti i sveobuhvatnosti teme u njenom su medijskom prikazu prisutni okviri kroz koje se ističu različiti aspekti klimatskih promjena. Klimatske su promjene promatrane kao prijetnja okolišu, zdravlju i ekonomiji što zapravo čini i tri glavna okvira kroz koje se na analiziranim portalima ta tema prikazuje. Iako se klimatske promjene prikazuju kroz različite okvire, zajednički je cilj prikaza klimatskih promjena kao prijetnje ukazati na opasnost i ozbiljnost situacije u kojoj se nalazimo te potaknuti na pozitivne promjene u budućnosti.

Ključne riječi: klimatske promjene, uokvirivanje, okviri, prijetnja, okoliš, zdravlje, ekonomija

Abstract

Climate change is a topic that, due to its great impact on our lives and on the planet Earth, has recently been occupying more and more media space. Due to the widespread and comprehensiveness of the topic, its media presentation includes frames through which different aspects of climate change are highlighted. Climate change is viewed as a threat to the environment, health and economy, which constitutes the three main frameworks through which this topic is presented on the analyzed portals. Although climate change is presented through different frameworks, the common goal of presenting climate change as a threat is to point out the danger and seriousness of the situation we are in and encourage positive changes in the future.

Keywords: climate change, framing, frames, threat, environment, health, economy